**Український державний університет
імені Михайла Драгоманова**

ВЕКТОРИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ:

збірник наукових праць учасників звітно-наукової конференції викладацького складу та здобувачів освіти Факультету психології
ОПП «Психологія» та «Прикладна психологія»
(21-24 квітня 2026 року, м. Київ)

**КИЇВ
2026**

УДК 159.9.01.072:165 [005.745
В 26

Рецензенти:
МОВА Людмила – доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв;
ЛУПІЙКО Людмила – кандидат психологічних наук, доцент, заступник декана з навчально-методичної роботи Факультету психології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.).

Вектори психологічного пізнання: збірник наукових праць учасників звітно-наукової конференції викладацького складу та здобувачів освіти Факультету психології ОПП «Психологія» та «Прикладна психологія» (21-24 квітня 2026 року, м. Київ) [Електронне видання] / Загальна ред.: проф. Т.В. Андрущенко, проф. Г.П. Мозгова. Ред. колегія: проф. Л.М. Вольнова, проф. І.М. Ковчина. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2026. 268 с.

Збірник містить тези доповідей учасників конференції та охоплює проблемні питання, що стосуються різних проблем вікового розвитку, соціальної взаємодії та подолання наслідків психотравмуючих ситуацій становлення особистості та діяльності майбутнього фахівця–психолога.

© Колектив авторів, 2026
© УДУ імені Михайла Драгоманова, 2026

Шендрик Ганна Павлівна,
здобувачка другого рівня вищої освіти,
спеціальність С4 Психологія,
ОПП «Прикладна психологія»

Москаль Денис Денисович,
кандидат юридичних наук,
викладач кафедри освіти дорослих

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ЖІНОК

Актуальність проблеми. Проблема жіночого лідерства давно вийшла за межі гендерної боротьби й стала важливою темою в контексті особистісного розвитку, професійної реалізації та соціальних трансформацій. У сучасному світі жінки все активніше займають керівні посади, очолюють бізнеси, громадські організації, політичні структури. Це вимагає не лише компетентності, а й наявності певних психологічних властивостей, які сприяють розвитку ефективного лідерства.

Однією з ключових психологічних характеристик жінки-лідера є високий рівень емоційного інтелекту. Саме завдяки вмінню розуміти себе та інших, регулювати власні емоції й емпатично ставитися до співрозмовника, жінки часто формують здорову атмосферу в колективі, створюючи умови для співпраці, а не конкуренції. Емоційний інтелект дозволяє жінкам гнучко реагувати на стресові ситуації та приймати зважені рішення, зберігаючи водночас людське ставлення до команди.

Не менш важливою є мотиваційна сфера, яка часто ґрунтується не лише на бажанні досягти влади, а й на прагненні реалізувати свої цінності, ідеї, служити іншим. Жінки-лідерки зазвичай орієнтовані на довготривалі результати, намагаються поєднати особистісну реалізацію з користю для суспільства, що робить їхню діяльність осмисленою й соціально відповідальною. Висока самооцінка та впевненість у собі – ще одна важлива умова розвитку жіночого лідерства. Суттєвим чинником є також розвинені комунікативні навички. Варто також згадати про когнітивну гнучкість – здатність до мислення в умовах невизначеності, вміння бачити ситуацію з різних точок зору, знаходити нестандартні рішення.

Ступінь розроблення проблеми. Поняття «лідер» і «лідерство» змінювалися протягом історії людства, оскільки змінювалися соціальні, економічні та інші контексти. Визначення поняття «лідер» у 1948 році було запропоновано

Р. Стогділлом і означало, що лідер – це той, хто особисто бере на себе відповідальність за справу або розподіляє між членами групи завдання так, щоб кожен міг проявити ініціативу [7]. Ця людина бачить конкретну мету та спосіб її досягнення, має сили та можливості для її досягнення.

Слово «лідер» - «той, хто очолює і веде за собою». Концепція лідерства вивчається науковою спільнотою з 1920-х років. Еволюція визначення лідерства у 20 столітті характеризується наступними періодами:

1900 – 1929 рр. – лідерство – це контроль і панування;

1930 р. – лідерство – це вплив однієї людини на інших, що виражається через особисті якості;

1940 – лідерство – це здатність однієї людини змушувати інших втілювати певні ідеї і виконувати завдання;

1950 – лідерство – це стосунки, що розвиваються в прагненні до спільних цілей;

1960 – лідерство – це вплив на інших через поведінку для отримання спільних здобутків;

1970 р. – лідерство – це взаємний процес мобілізації інших на основі мотивації та цінностей;

1980 – 1990 – лідерство – це трансформаційний вплив на послідовників та організації;

2000 – лідерство– процес особливого впливу лідерів на послідовників [8, с.6].

Протягом багатьох століть жінки були виключені з політичного, економічного та наукового життя суспільства, що зумовлювало домінування патріархальних установок і формування уявлень про лідерство як виключно чоловічу якість. Лише з розвитком гуманістичних ідей та еволюцією наукової думки почали з’являтися перші концептуальні підходи до вивчення феномену жіночого лідерства. Психоаналітичні підходи (З. Фрейд, К. Хорні) почали розглядати відмінності у соціалізації хлопчиків і дівчаток, що впливає на розвиток лідерських амбіцій. Водночас поведінкові теорії лідерства (К. Левін, Д. Мак-Грегор) заклали підвалини вивчення стилів керівництва, які згодом адаптувалися до дослідження жіночих моделей управління.

Виклад основного матеріалу. Сучасні дослідження, засновані на гендерному підході, висвітлюють відмінності не як недолік, а як ресурс, наголошуючи на важливості інклюзивного лідерства, у якому враховується різноманітність стилів, досвідів і поглядів. Під впливом постмодерністських ідей дедалі більше говориться про деконструкцію поняття «лідер» як універсального та нейтрального – замість цього визнається, що досвід лідерства жінки формується в контексті взаємодії індивідуальних якостей і соціального середовища.

Історичний розвиток теоретичних підходів до проблеми жіночого лідерства, це довгий шлях від ігнорування та заперечення – до визнання, аналізу та підтримки. Дослідження К. Бартола та Д. Мартіна [9] показували, що жінки-лідерки в чоловічому діловому світі відіграють одну з чотирьох неформальних ролей у людських групах (ролі - матері; спокусниці; талісмана та залізної леді). Я. Джорстад [10] висунув теорію, що лідерство не є частиною життєвих цінностей більшості жінок. Існує думка, що лідерки-жінки поступаються лідерам-чоловікам у ефективності свого лідерства.

Розгляд психологічних властивостей розвитку лідерства в жінок є важливим кроком до усвідомлення глибини внутрішніх ресурсів, які сприяють становленню жінки як ефективного та впевненого лідера. На відміну від традиційних уявлень про лідерство як переважно раціонально-силову модель, жіноче лідерство частіше проявляється через м'які навички: емпатію, інтуїцію, гнучкість мислення, здатність до емоційного резонансу з іншими. Отже, ефективний розвиток лідерських якостей у жінок потребує чіткого усвідомлення того, що цей процес залежить не лише від особистої ініціативи, а й від сприятливого соціального та психологічного середовища.

В Україні образ жінки-лідерки набуває особливої сили в умовах війни [3]. Жінки очолюють волонтерські організації, займають відповідальні державні посади, керують бізнесом, залишаючись водночас опорою для своїх родин. Це приклади не просто лідерства, а глибокої громадянської зрілості, моральної відповідальності й високої особистої стійкості. Таке лідерство проявляється у вчинках – щоденних, рішучих, мудрих. Отже, жіноче лідерство у сучасному світі – це не лише про владу чи статус, а про нову якість управління, що поєднує професіоналізм із людяністю.

Проаналізувавши літературу [1; 4; 5], що висвітлює питання лідерський якостей у жінок, можна стверджувати, що основними чинниками, є:

- індивідуальні, так і соціально-психологічні. Індивідуальні (характер, темперамент) визначають внутрішній стрижень, а соціально-психологічні (вміння будувати стосунки, розуміння групових процесів) – здатність керувати людьми;
- впевненість в собі, розвинений емоційний інтелект. Високий EQ дозволяє жінкам-лідерам краще розуміти емоції підлеглих, мотивувати їх, вирішувати конфлікти та будувати ефективну комунікацію, що часто є ефективнішим за авторитарний підхід;
- ефективна взаємодія в колективі, взяття відповідальності на себе. Жіноче лідерство часто характеризується демократичністю, здатністю до співпраці (колаборації) та делегування, водночас із готовністю брати на себе фінальну відповідальність за результат;

• швидке орієнтування в ситуації та умовах спілкування. Гнучкість (адаптивність) дозволяє адаптувати стиль керівництва під конкретні обставини, що є критичним у сучасному мінливому світі (VUCA-світ);

• мотиваційний аспект: прагнення до особистісного розвитку, досягнення, реалізації власного потенціалу. Прагнення до самоактуалізації є рушійною силою. Жінки-лідери часто орієнтовані не лише на досягнення цілей компанії, а й на професійне зростання своєї команди.

Отже, психологічні властивості розвитку лідерства в жінок є багатогранними та цінними. Вони формуються під впливом особистісних рис, соціального досвіду, культурних норм і внутрішньої готовності до дії. Підтримка цих властивостей через психологічну освіту, наставництво та практичні тренінги сприятиме формуванню нової генерації лідерок, здатних до гнучкого, гуманного та ефективного управління.

Як *висновок,* дослідження проблеми психологічні особливості розвитку лідерських якостей у жінок розкрито теоретичні підходи до проблеми лідерства жінок в історичній ретроспективі. Проблема жіночого лідерства має глибоке історико-культурне коріння, яке формувалося під впливом соціальних, політичних та ідеологічних чинників.

Однією з ключових психологічних властивостей, яка сприяє розвитку лідерства в жінок, є висока емоційна чутливість. А також, саморефлексія – здатність аналізувати власні думки, почуття та вчинки. Забезпечення таких умов на всіх етапах професійного зростання сприятиме появі впевнених, відповідальних та компетентних жінок-лідерок, здатних впливати на зміни в суспільстві, організаціях і професійних спільнотах.

Отже, психологічні властивості розвитку лідерства в жінок є багатогранними та цінними. Вони формуються під впливом особистісних рис, соціального досвіду, культурних норм і внутрішньої готовності до дії. Важливим є також і мотиваційний аспект: прагнення до особистісного розвитку, досягнення, реалізації власного потенціалу.

Список використаних джерел:

1. Авраменко Н., Лебедченко В., Андрусенко Н. Перспективи відновлення українського бізнесу у повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-30

2. Антонюк Р. Особиста ефективність як основа лідерської продуктивності керівника організації. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування».* 2023. Вип. 3. https://doi.org/10.32782/2786-5681-2023-3.02

3. Байчук Г. В. Трансформація образу жінки в суспільній свідомості під час війни в україні. *Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry,* 12-14 лютого 2025 р., Торонто, Канада. С.197-197. https://eprints.zu.edu.ua/42724/1/1.pdf

4. Варнавська І.В., Єфремов А.О. Економічна роль жінок у сучасному світі. *Міжнар. наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників та молодих науковців. «Актуальні аспекти розвитку науки і освіти».* Одеса, 2023. С. 516-519. https://dspace.ksaeu.kherson.ua/handle/123456789/9175

5. Весельська А. Л. Гендерний аспект лідерства: теоретичний аналіз. *Наука і освіта,* 2014. № 5 (122). С. 19–24.

6. Осіпова З. Жіноче лідерство в дії. Посібник для громадських організацій із залучення жінок до ухвалення рішень. 2025. 42 с. https://bit.ly/4iXwxTh

7. Сергеєва Л. М., Кондратьєва В. П., Хромей М. Я. Лідерство: навч. посібн. /за наук. ред. Л. М. Сергеєвої. Івано-Франківськ. «Лілея-НВ». 2015. 296 с.

8. Теорія і практика формування лідера: навчальний посібник / О.Г. Романовський, Т.В. Гура, А.Є. Книш, В.В. Бондаренко. Харків, 2017. 100 с.

9. Bartol K. M., Martin D. C., & Kromkowski J. A. Leadership and the Glass Ceiling: Gender and Ethnic Group Influences on Leader Behaviors at Middle and Executive Managerial Levels. *Journal of Leadership & Organizational Studies*. 2003. Vol.9(3), P.8-19.

10. Jørstad J. Narcissism and leadership: some differences in male and female leaders. *Leadership & Organization Development Journal*, 1996. Vol. 17 No. 6. P. 17–23. https://doi.org/10.1108/01437739610130528

Щербина Оксана Віталіївна,
здобувачка другого рівня вищої освіти,
спеціальність С4 Психологія?
ОПП «Прикладна психологія»

Дульська Оксана Володимирівна,
викладач кафедри освіти дорослих

РОЗВИТОК СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми. Сучасна система вищої освіти приділяє особливу увагу формуванню психологічної готовності студентів до професійної